

ХУДОЖНИК

КОСТЯНТИН ТУР-КОНОВАЛОВ, ДЕНИС ЗАМРІЙ

Денис Замрій і Костянтин Тур-Коновалов — відомі українські сценаристи, які у творчому тандемі вже написали декілька успішних сценаріїв («Не намагайтесь зрозуміти жінку», «Полювання на Вервольфа», «Той, хто пройшов крізь вогонь»).

Творити образ геніальної особистості в художній літературі, образотворчому мистецтві чи на екрані наважується далеко не кожний митець. Крім великої відповідальності, є ще й небезпека порушити чи навіть і зруйнувати канон генія, який через надмірні старання популяризаторів-біографів увійшов у свідомість мільйонів читачів / глядачів здебільшого у вигляді пророка, непримиренного борця-революціонера чи навіть якогось небожителя.

У кіноромані «Художник» подано образ земної людини Тараса Шевченка, в якому ще в молоді роки проросли зерна таланту спочатку художника, а потім і поета, які стали згодом двома могутніми крилами геніальної особистості й репрезентанта української нації.

Сергій Гальченко, шевченкознавець

З Італії до Росії повертається відомий митець Карл Брюллов. І в одному селі він бачить портрет дівчини роботи невідомого майстра... Так доля звела цих людей, щоб відкрити світові Тараса Шевченка — великого художника і поета. Інший, не хрестоматійний погляд на особистість Шевченка, живу людину, а не статтю з підручника. Історія про те, як нікому не відомий малярчук із майстерні Ширяєва перетворився на модного столичного художника.

**ШЕВЧЕНКО-ХУДОЖНИК, ШЕВЧЕНКО-ПОЕТ,
ШЕВЧЕНКО-ЛЮДИНА — У РОМАНІ «ХУДОЖНИК»!**

www.trade.bookclub.ua

ISBN 978-966-14-6307-2

9 789661 463072

www.bookclub.ua

КОСТЯНТИН ТУР-КОНОВАЛОВ
ДЕНИС ЗАМРІЙ

ХУДОЖНИК

КОСТЯНТИН ТУР-КОНОВАЛОВ, ДЕНИС ЗАМРІЙ ХУДОЖНИК

Він був звичайним кріпаком... а став символом нації

До 200-річчя від дня народження

Т. Г. Шевченка

КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

ХУДОЖНИК

КОСТЯНТИН ТУР-КОНОВАЛОВ, ДЕНИС ЗАМРІЙ

ХУДОЖНИК

УДК 821.161.2
ББК 84.4УКР
Т86

Жодну з частин даного видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Переклад з російської *Ігоря Бондаря-Терещенка*

Дизайнер обкладинки і художник *Яна Крутії*

ISBN 978-966-14-6307-2

© Тур-Коновалов К., Замрій Д.,
Лісовикова О., 2013
© Книжковий Клуб «Клуб Сі-
мейного Дозвілля», видання
українською мовою, 2013
© Книжковий Клуб «Клуб Сі-
мейного Дозвілля», художнє
оформлення, 2013

ЧАСТИНА ПЕРША
Знайомство

Розділ перший Тост у Неаполі

Не завидуй багатому:
Багатий не знає
Ні приязні, ні любові —
Він все те наймає.

*Т. Шевченко.
Не завидуй багатому,
1845*

Наразі, любий читачу, повернімося в минуле на тридцять років і вирушмо набагато західніше. Якщо бути зовсім точним, то наш шлях лежить у літо 1835 року, і саме на Апеннінський півострів, що купається в м'якому й найсинішому на всьому світі Середземному морі. На західному його узбережжі під покровом згаслого вулкана Везувій у затінку кипарисів та оливкових дерев розкинулося білими будинками й червоними черепичними дахами місто Неаполь.

Це був неспокійний час. Нещодавно відгриміло невдале повстання в сусідній Генуї, і його лідер Джузеппе Гарібальді, який уже став італійським народним героєм, був засуджений до смертної кари і втік у Марсель, а потім у Туніс. Тоді про це говорили по всій Європі. До того ж лише

двома роками раніше Австрія вельми жорстоко придушила повстання в сусідньому Пармському герцогстві. До об'єднання Італії залишалося майже тридцять п'ять років, а Південна Італія на той час входила до Королівства Обох Сицилій, яким правила династія Бурбонів — спадкоємців найдавнішого французького королівського дому Капетингів. Утім, самі італійці, не зважаючи на жодні війни та іноземні вторгнення, не звертали на корони особливої уваги. Недарма ж відома італійська приказка мовить: «Хоч іспанці, хоч французи, аби жерти нам від пуза».

Того літа сонячний Неаполь прощався з шанованим і прийнятим у найбагатших родинах цього небідного південного міста чоловіком — художником Карлом Павловичем Брюлловим. Або, як ще за давньої пам'яті називали його в неаполітанських кав'ярнях, «Карліто Брюллов».

Карл Павлович влаштував на прощання невеличку вечірку для друзів — небагатих італійських живописців, які зібралися у скромному дворіку. У напівтемряві дзюркотів фонтан і насолоджувалися прохолодою доглянуті апельсини та лимонні дерева. Дворик був невеличкий, але розташовувався в самісінькому серці Неаполя, неподалік собору Святого Януарія — покровителя цього благословенного міста.

Співали скрипка і мандоліна, повітря було свіже, пахло лимонами. У дворіку навколо столу дозволили гратися дітям, але навіть вони притихли, розглядаючи господаря, як споглядають античне божество. Справді, їм було на що подивитися — високий і ставний Брюллов мав густу шевелюру і манери римського патриція.

Тут ми зробимо невеличкий відступ. Попри те, що Карл Павлович народився в російському Санкт-Петербурзі, він

мав французьке та італійське коріння. У 1822 році митця було відряджено до Італії на кошти Товариства заохочення художників. І хоча в Росії він був блискучим студентом-рисувальником, улюбленим учнем самого Андрія Іванова, але саме в Італії перетворився на справжнього віртуоза. Тут Брюллов почав писати перші масштабні історичні полотна, і з цих теплих благословенних берегів пішла його світова слава. Слава ця, слід сказати, лилася щирими золотими струмками...

Карл Павлович виголошував тост. Для своєї промови він обрав *lingua napoletana* – неаполітанський діалект італійської мови. Італійську він знав із раннього дитинства й навіть вважав рідною нарівні з російською. І говорив, як усі італійці, барвисто й довго:

– Друзі! У цей день, день прощання з Італією, я хочу сказати кілька слів про всіх нас... Про французів, греків, італійців, які віддали свій талант похмурим північним країнам! Ми працювали в архітектурі й живописі, опері та літературі! Фіораванті, який побудував Кремль у Москві, Доменіко Трезіні, який заснував Петропавлівську фортецю в столиці... Великий Кваренгі... Блискучий Фальконе... Неповторний Растреллі... Родоначальник опери в Росії – ваш земляк Франческо Арайя... Італійські голоси досі тішать слух обраного товариства в Санкт-Петербурзі! Я мовчу вже про те, яким є ваше місце в живописі – чого вартий один лише П'єтро Гонзаго!

Карл Павлович любив і міг говорити довго. Тому багато хто за столом запася терпінням, а найстарший і найогрядніший із живописців, майстер Антоніо, навіть задрімав. Саме він викликав крайнє невдоволення Брюллова, голосно схропнувши.

Щоправда, Антоніо одразу ж прокинувся, погладив кошеня, яке весь час тримав на руках, і незворушно поцікавився:

— Маестро, ми, звичайно, дуже вас поважаємо, але... власне, до чого ви все це говорите? Ми й без того це знаємо!

Гості з чемності розсміялися.

— А до того я це кажу, друзі мої... — мабуть, Карл Павлович очікував саме цього запитання: голос його залунав більш урочисто й художник ще вище підніс келих із місцевим червоним вином. — До того, що в Російській імперії месія й талант завжди з'являються з півдня!

І скромно опустил очі. Проте всі зрозуміли, що, а точніше, кого саме маестро Брюллов має на увазі. Природно, метр зірвав оплески, матусі молодих художників-початківців потяглися до господаря нагадати йому про обіцяні протекції.

У ті часи багато хто прагнув потрапити на береги Неви — туди, де жила настільки ж багата, наскільки й спрагла витонченого мистецтва російська аристократія. Будь-який невизнаний на батьківщині італієць чи француз міг заробити в Північній Пальмірі за два-три роки стільки ж, скільки на батьківщині за все своє життя.

Молоді синьйори, сини вже згаданих матусь, однак, дивилися зовсім не на маестро. З неприхованою заздрістю розглядали вони графиню Юлію Самойлову — коханку Брюллова, яка скромно сиділа поруч із художником. Лише два роки тому майстер зобразив її як «жінку, яка притискає до себе дочок» на знаменитому полотні, присвяченому останнім хвилинам Помпеї. Полотно це замовив російський багатій і дійсний статський радник Анатолій Миколайович Демидов. У той час про цю картину, а точніше, про те,

скільки за неї було заплачено щирого золота, говорили чи не більше, аніж про бурхливий роман художника й російської аристократки, яка завдяки йому стала відомою.

Ні для кого не було секретом те, що колись Самойлова протегувала служителям Евтерпи — музи ліричної поезії й музики. У «колекції» графині були по-справжньому «рідкісні екземпляри»: Вінченцо Белліні, композитор, який обезсмертив своє ім'я оперою «Норма», і Джованні Пачіно, який створив неймовірно успішну оперу тих років «Корсар».

Однак зараз Юлія Павлівна збайдужіла до музики, а також до її авторів. Її цілком захопив живопис — звичайно, не без участі й приголомшливої чарівності «синьйора Карліто Брюлло», з яким вона познайомилася в Римі, у салоні княгині Волконської. Графиня до цього часу розлучилася зі своїм чоловіком графом Миколою Самойловим і була вільна, як теплий і ласкавий денний бриз, що дме із Середземного моря.

Самойлова з милою відстороненою усмішкою світської левиці дозволила охочим кавалерам прикластися до ручки і кивнула своєму коханому, вказуючи на карету, яка чекала біля брами:

— Друже мій, уже сутеніє, а нас ще чекає подорож Елладаю й османським краєм...

Юлія Павлівна підвелася. За нею підвелись також усі інші. І довго ще стояли біля карети: художники не хотіли відпускати «російського маестро», вони обіймалися й давали поради в дорогу, пили за його здоров'я. Коли ж карета нарешті поїхала, довго махали хусточками вслід і лили щирі сльози. А потім при світлі зірок у тому самому дворіку тихо співала мандоліна, а живописці і скульптори

обговорювали слова свого гостя про те, що в Російській імперії месія і талант завжди приходять із півдня...

Зараз, коли відтоді минуло багато-багато років, ми можемо сказати, що слова Карла Брюллова про «месію з півдня» були якщо й не пророчими, то принаймні дуже й дуже правдивими. Справа тут не в самих лише великих італійцях... Можливо, прийде месія (якщо взагалі прийде) так само з іншої сторони світу.

Але південь Російської імперії дав їй Гоголя і Чехова; покинувши Омськ, підкорив столицю Михайло Врубель, а Київ відправив у столицю Михайла Булгакова та Олександра Вертинського. Зараз мало хто знає, що великий російський діяч, батько багатьох реформ і «дідусь індустріалізації» граф Вітте народився в південному грузинському місті Тифлісі. «Хохлом гнаним» (як він сам себе називав) з південної Чернігівської губернії був граф Розумовський — блискучий фельдмаршал і президент Російської академії наук, а його брат Олексій став фаворитом і морганатичним чоловіком імператриці Єлизавети Петрівни. Якщо вірити літописцям, саме з півдня пішла Руська земля.

Так само наш герой був родом із півдня Російської імперії.

Зміст

Від авторів 7

Пролог, який міг би стати некрологом 10

Частина перша **ЗНАЙОМСТВО**

<i>Розділ перший</i>	
Тост у Неаполі	21
<i>Розділ другий</i>	
Літній сад	27
<i>Розділ третій</i>	
На палубі фрегата	34
<i>Розділ четвертий</i>	
Замовлення	44
<i>Розділ п'ятий</i>	
«Той захват дух мій пробудив...»	52
<i>Розділ шостий</i>	
Духовна особа	57
<i>Розділ сьомий</i>	
Очі чорні	64
<i>Розділ восьмий</i>	
Ранок	71

<i>Розділ дев'ятий</i>	
Обід	78
<i>Розділ десятий</i>	
Венера	88
<i>Розділ одинадцятий</i>	
У майстерні Венеціанова	95
<i>Розділ дванадцятий</i>	
Феєрверк і сімдесят п'ять матросів	100
<i>Розділ тринадцятий</i>	
«Енгельгард» суть «янгол-охоронець»	109
<i>Розділ чотирнадцятий</i>	
Одна благополучна родина	118
<i>Розділ п'ятнадцятий</i>	
Графська Слов'янка	122
<i>Розділ шістнадцятий</i>	
Ліцеїсти	127
<i>Розділ сімнадцятий</i>	
Теорія Паскаля	132

Частина друга
ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА

<i>Розділ перший</i>	
Цехове братство	139
<i>Розділ другий</i>	
Давній звичай	150
<i>Розділ третій</i>	
Вечір тосканської кухні	153
<i>Розділ четвертий</i>	
Здогад	158
<i>Розділ п'ятий</i>	
Труднощі	161
<i>Розділ шостий</i>	
Проста людська порада	169

<i>Розділ сьомий</i>	
Історія одного прощання	173
<i>Розділ восьмий</i>	
Крамниця «Гінзбург і сини»	177
<i>Розділ дев'ятий</i>	
Лист	183
<i>Розділ десятий</i>	
Академіки	188
<i>Розділ одинадцятий</i>	
Примхи долі	193
<i>Розділ дванадцятий</i>	
Знайомство	197
<i>Розділ тринадцятий</i>	
Пасьянс, що не склався	207
<i>Розділ чотирнадцятий</i>	
Горлиця	213
<i>Розділ п'ятнадцятий</i>	
Угода	218
<i>Розділ шістнадцятий</i>	
Ермітаж	223
<i>Розділ сімнадцятий</i>	
Залізні стовпи	231
<i>Розділ вісімнадцятий</i>	
Перемоги й поразки	236

Частина третя

МИСТЕЦТВО ДИПЛОМАТІЇ

<i>Розділ перший</i>	
Микола	245
<i>Розділ другий</i>	
Поет	252
<i>Розділ третій</i>	
Дуель	258

<i>Розділ четвертий</i>	
Записка	262
<i>Розділ п'ятий</i>	
Побоювання підтверджуються	274
<i>Розділ шостий</i>	
Мистецтво придворного життя	281
<i>Розділ сьомий</i>	
«Його віршів принадність чарівлива...»	289
<i>Розділ восьмий</i>	
Спроба	299
<i>Розділ дев'ятий</i>	
Невесела чоловіча розмова	304
<i>Розділ десятий</i>	
Найголовніше	308
<i>Розділ одинадцятий</i>	
Свята	313
<i>Розділ дванадцятий</i>	
Портрет	326
<i>Розділ тринадцятий</i>	
Підготовка	332
<i>Розділ чотирнадцятий</i>	
Прощання	335
<i>Розділ п'ятнадцятий</i>	
Лотерея	340
<i>Розділ шістнадцятий</i>	
В Енгельгардта	344
<i>Розділ сімнадцятий</i>	
Весна	350
Епілог, у якому ми знову зустрічаємося з Тарасом	356
Post scriptum, або Післямова авторів	360

Літературно-художнє видання

ТУР-КОНОВАЛОВ Костянтин,
ЗАМРІЙ Денис, ЛІСОВИКОВА Олена

Художник

Роман

Головний редактор *С. С. Скляр*
Завідувач редакції *К. В. Шаповалова*
Відповідальний за випуск *Т. М. Куксова*
Художній редактор *Н. В. Переходенко*
Технічний редактор *А. Г. Верьовкін*
Коректор *О. О. Старова*

Підписано до друку 31.10.2013. Формат 84x108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Vazhanov». Ум. друк. арк. 19,32 + кольор. вкл.
Наклад 9500 пр. Зам. №

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано з готових діапозитивів
у ДП «Видавництво та типографія "Таврида"»
95040, Україна, АРК, м. Сімферополь, вул. Ген. Василюєва, 44

Тур-Коновалов К.

Т86 Художник : роман / Костянтин Тур-Коновалов, Денис Замрій, Олена Лісовикова ; пер. з рос. І. Бондаря-Терещенка ; худож. Яна Крутії. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. – 368 с. : іл.

ISBN 978-966-14-6307-2

Перша половина XIX сторіччя. Тарас Шевченко – поки що нікому не відомий маляр-підмайстер, кріпак поміщика Енгельгардта. Та невдовзі доля зведе його з людьми, які допоможуть відкрити світові його талант... Новий погляд на життя й становлення славного художника і поета!

УДК 821.161.2
ББК 84.4УКР

Видавництво Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
www.trade.bookclub.ua

ГУРТОВИЙ ПРОДАЖ КНИГ ВИДАВНИЦТВА

ХАРКІВ

ДП з іноземними інвестиціями
«Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»»

61140, м. Харків-140,
просп. Гагаріна, 20-А
тел./факс +38 (057) 703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Одеська філія

65017, м. Одеса, вул. Малиновського, 16-А, кімн. 109
тел. +38 (067) 572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

ЗАПОРІЖЖЯ

ФОП Савчук Ю. Д.

69057, м. Запоріжжя, вул. Новобудов, 3
Тел.: +38 (050) 347-05-68
e-mail: vega_center@i.ua

Київська філія

04073, м. Київ, просп. Московський, 6, кімн. 35,
тел. +38 (067) 575-27-55

ДОНЕЦЬК

ТОВ «ВКФ «Універсальний бізнес»»

83096, м. Донецьк, вул. Куйбишева, 131-Г
Тел.: +38 (062) 345-63-08
+38 (062) 348-37-92
+38 (062) 348-37-86
e-mail: ksd@kreda.net.ua

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»

служба роботи з клієнтами:

тел. +38 (057) 783-88-88

e-mail: support@bookclub.ua

Інтернет-магазин: www.bookclub.ua

«Книжковий клуб», а/с 84, Харків, 61001
